

NIEUWSBRIEF

nummer 30

APRIL 2006

Stichting Kruisen en Kapellen in Limburg

Swalmerstraat 100
Postbus 470
6040 AL Roermond

Telefoon
(0475)386 781

Fax
(0475)331 944

E-mail
skkl@bisdom-roermond.nl

Website
www.kruisenenkapellenlimburg.nl

Bank
57.62.20.159

Doel

De stichting, verbonden met het Bisdom Roermond, is als overkoepelende organisatie sinds 1954 actief betrokken bij de zorg voor kruisen en kapellen in Limburg.

Doelstelling is het adviseren en stimuleren van lokale groeperingen en particulieren.

De stichting adviseert op het gebied van restauratie en onderhoud, alsmede bij het oprichten van kruisen en kapellen.

Nieuwsbrief

is een uitgave van de Stichting Kruisen en Kapellen in Limburg

Redactie

B.H.H. Brader (eindredactie)
W.J.H. Oehlen

Christien en Michel Hennissen waken over de St. Annakapel in Thorn

Wie Thorn aan de Noordkant over de Boekenderweg verlaat, ziet aan het einde van het dorp een kapel staan, toegewijd aan de H. Anna. De kapel biedt een levendige aanblik: komende vanuit het centrum van Thorn zijn de brandende kaarsen reeds van verre zichtbaar.

De kapel, een van de oudste van Thorn, stamt waarschijnlijk uit de 17^e eeuw. Het bouwwerk was de laatste jaren in verval geraakt.

Christien en Michel Hennissen, die het meest noordelijke huis van Thorn bewonen, hebben iets met de St. Anna. Hun huis, dat ze in 1989 bouwden, lag aan een naamloos zandpad. Er werd dan ook door het echtpaar al snel bij de gemeente Thorn een verzoek ingediend om aan het pad, waaraan slecht één huis lag, een naam toe te kennen: het werd natuurlijk het St. Annapad. De band met St. Anna wordt ook nog eens bevestigd door een fraai reliëf van de heilige, ingemetseld in de muur van het huis. De noodzakelijke restauratie van de kapel vond plaats in 1999 onder auspiciën van de Stichting Kruisen en Kapellen Thorn. Voor het beheer van het gebedenhuisje werd een beroep gedaan op de naaste burens Christien en Michel.

In de kapel stond sedert jaren een modern, stenen beeld van St. Anna. Dat beeld was te groot en werd in de nieuwe situatie minder passend geacht. De Stichting besloot daarom een nieuw houten beeld - een Anna te Drieën - te laten vervaardigen. Het oude, stenen beeld, dat naar schatting ruim 100 kilo weegt, werd op een kruiwagen geplaatst, waarna de kruiwagen met zijn last tijdelijk in de garage van de familie Hennissen onderdak vond.

Sedert Christien en Michel de zorg voor de kapel op zich genomen hebben, functioneert de kapel weer als vanouds. De kapel wordt 's morgens geopend en bij zonsondergang gaat de kapel weer dicht. Twee keer per week wordt de kapel gedweild, waardoor het interieur er steeds uitziet als om door een ringetje te halen. Verder wordt door het echtpaar de voorraad kaarsen bijgehouden, want bij de Thornenaren blijkt behoefte te bestaan om regelmatig een kaars op te steken. Ook als het echtpaar op vakantie is, is de kapel niet dicht. Buurtgenote Yvonne Vinclair neemt dan de zorg voor de kapel op zich en alles loopt gewoon door.

Het stenen beeld staat inmiddels niet meer in de garage. Vóór huize Hennissen ligt een klein gemeenteplantsoen en de Gemeente Thorn was zo vriendelijk daar een sokkel te plaatsen. En zo werd het witte Annabeeld - onder dank voor de genoten gastvrijheid bij het echtpaar Hennissen - in het groen geplaatst. Michel en Christien houden er een oogje op.

STICHTING KRUISEN EN

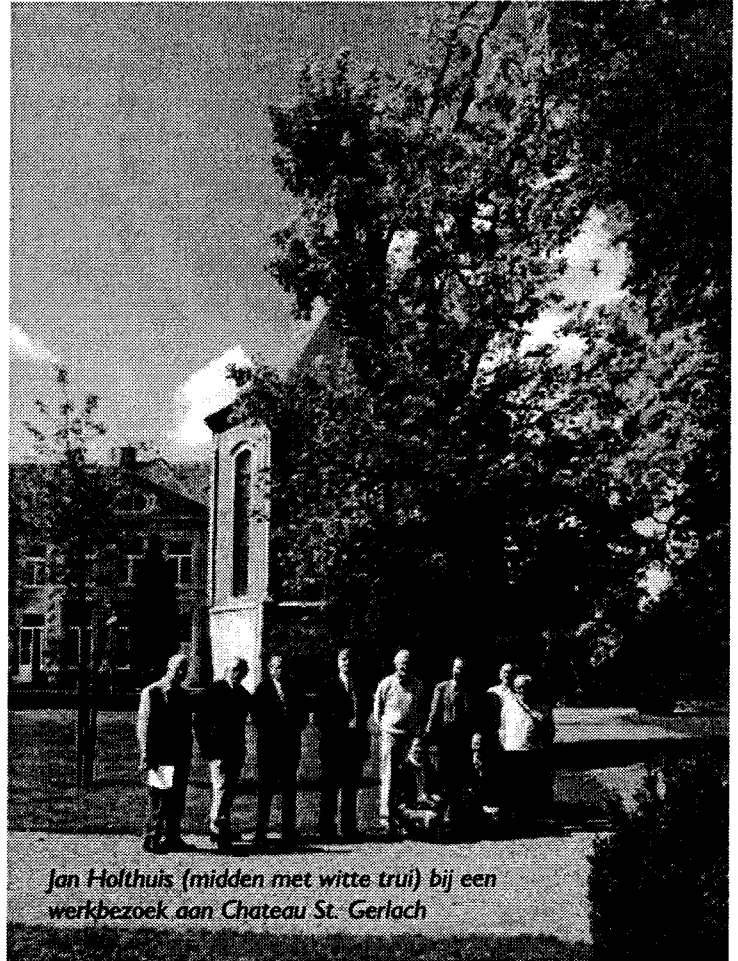
KAPELLEN IN LIMBURG

Afscheid Jan Holthuis

Eind 2005 nam het bestuur van de stichting Kruisen en Kapellen in Limburg afscheid van Jan Holthuis uit Horst, die sinds het begin van de jaren zeventig als markant bestuurslid aan onze stichting was verbonden.

Jan maakte het voorzitter Koos Swinkels makkelijk: Jan had namelijk het afscheidswoord zelf meegebracht. Die toespraak willen wij u niet onthouden.

'Lang geleden heb ik de stelling verdedigd dat Nederland een paradijs zou zijn als iedereen geleefd had, zoals hij op zijn gedachtenprentje wordt beschreven. Omdat ons land nog steeds geen paradijs is, kunnen die teksten dus niet kloppen. Zo heb ik ook altijd met de nodige reserves geluisterd naar de lofredes bij een afscheid en daarom heb ik mijn eigen laudatio geschreven, in de hoop dat deze wel in overeenstemming is met de werkelijkheid. Bovendien neem ik onze onvolprezen voorzitter enig werk uit de handen. Ik kom uit een kinderrijk niet overdreven R.K.-gezin, maar heb mijn artsstudie gevolgd aan de heidense gemeentelijke Universiteit van Amsterdam. Sindsdien heb ik 'zwei Seelen in meiner Brust'. Aan de ene kant heb ik een nogal religieus gemoed, aan de andere kant word ik af en toe overvallen door twijfels, zodat ik niet altijd alles geloof wat onze Moeder de H. Kerk ons te geloven voorhoudt. Toch ben ik eind jaren zestig betrokken geraakt bij de oprichting van de Stichting tot behoud en beheer van Veldkruisen en Kapellen in Noord-Limburg. Die Stichting was hard nodig, omdat er vaak monumentjes van vroomheid uit het landschap verdwenen, door verandering in de infrastructuur, gemeentelijke uitbreidingsplannen, onverschilligheid of ordinaire vernielzucht. Wat daar nu precies het verschil tussen is, heeft niemand mij ooit uit kunnen leggen. Mijn vakbroeders met dezelfde natuurwetenschappelijke achtergrond als ik stelden mij de vraag, hoe ik me bezig kon houden met wat zij noemen 'fossielen' uit een tijdperk dat definitief voorbij is. Mijn antwoord luidt: 'Als huisarts heb ik meer dan vijftig jaar bijna elke dag door Horst en omstreken gereden om huisbezoeken af te leggen. Ik genoot dan van het fraaie landschap, dat nog een extra poëtische dimensie kreeg door de aanwezigheid van een kapel of veldkruis. Bij navraag bleek aan elk monumentje een verhaal vast te zitten waarvan ik vond, dat mijn kinderen en kleinkinderen daar ook nog van moesten kunnen horen, vooral omdat die kruisen en kapellen verwijzen naar een wereld, waarin liefde en schoonheid de dominante factoren zijn'. De Stichting tot behoud en beheer van Veldkruisen en Kapellen in Noord-Limburg kwam in 1970 tot stand en ikzelf fungeer sindsdien als voorzitter. Mijn inbreng was: weinig vrije tijd en twee linkerhanden. Mijn enige inbreng en verdienste was het zoeken en vinden van enkele mannen met twee rechterhanden en meer vrije tijd. Zij zijn de drijvende kracht in een werkgroep, die bijna elke week een middag er op uit trekt om orde op zaken te

Jan Holthuis (midden met witte trui) bij een werkbezoek aan Chateau St. Gerlach

stellen en ik kan u vertellen dat Horst – in ieder geval wat kruisen en kapellen betreft – op orde is. Begin jaren '70 werd ik uitgenodigd toe te treden tot het bestuur van de diocesane Stichting van Kruisen en Kapellen. Dat bestuur bestond uit eerbiedwaardige oude heren, die hun sporen in kerk en samenleving hadden verdiend. Ze spraken elkaar aan met U en Meneer. Ik heb veel van hen geleerd en heb zeer aangename herinneringen, ook aan hun jaarlijkse 'werkbezoeken'. Met de komst van Godfried Egelie als voorzitter, is er een ijskap gesmolten en werd onze Stichting een hechte vriendenclub waar ik altijd graag naar toe ben gegaan en waar ik veel inspiratie opdeed. Als jullie me zouden vragen 'Wat heb je nu altijd gedaan in dat gezelschap', dan zou ik antwoorden: 'Ik ben al die jaren assessor geweest, een functie die in Horst volslagen onbekend is, maar door mij wordt omschreven als: 'Ik zat er bij en ik keek er naar en af en toe probeerde ik een verstandige opmerking te maken'. Het genoeg is in ieder geval steeds aan mijn kant geweest. Sinds kort heeft de Stichting nieuwe dynamiek gekregen door de komst van een stel 'jonge honden' van beiderlei kunne die ik, als eenentachtigjarige, niet meer kan bijhouden. Vandaar dit afscheid. Om dat afscheid te vieren heb ik enkele flessen wijn meegebracht, die bij de volgende vergadering wel voldoende gechambreerd zullen zijn. En ik hoop dat bij het nuttigen ervan iemand zal zeggen: 'Ut waar toch inne ...'

Cultuurhistorische bronnen: archieven

Aflevering I

Nu de Stichting Monumentenwacht Limburg van de provincie de fondsen heeft gekregen om de bouwkundige inventarisatie van de kruisen en kapellen systematisch uit te voeren, geeft dat aan ons – en u – de ruimte om de aandacht meer te richten op de achtergronden van dit kleine religieuze erfgoed. Immers, deze monumentjes van vroomheid hebben hun gewicht vooral door hetgeen ze voor ons betekenen.

Ik vertel u geen nieuws met de opmerking, dat de eigenaar of de buurt van het kruis of de kapel de eerste informatiebron zijn. Meteen daarop volgen bestaande boeken, jaarboeken, heemkalenders, artikelen in tijdschriften, routebeschrijvingen voor wandelaars en fietsers en dergelijk drukwerk. U kunt daarbij ook denken aan het knipselarchief en de bibliotheek van de stichting.

Eén van de minder bekende aspecten bij de speurtocht naar gegevens is het onderzoek van archieven. Vaak zijn daar onvermoede en bijzondere gegevens boven tafel te krijgen door gericht speurwerk. De volgende voorbeelden zijn uit de Venrayse praktijk, omdat ik die ken. Met deze vondsten heb ik de bedoeling, dat u die kunt vertalen naar uw eigen plaatselijke omstandigheden. Deze eerste blik handelt over ongeveer de laatste 150 jaar. Die jaren leveren meestal het meeste op, en het gros van onze monumentjes dateert uit die tijd. Een andere keer wil ik aandacht besteden aan de periode daarvoor.

Ik heb veel gehad aan de oudere (en ook de jongere) plaatselijke kranten en weekbladen. In diverse archieven zijn de edities vanaf het begin van de 20^e eeuw bewaard, soms nog van vroeger, zoals in Maastricht. Zij kunnen ooggetuigenverslagen van inzegeningen bevatten of berichten over het kraken van een offerblok, ze kondigen de route van de processie aan of de start van de weg van de communicanten naar de kerk.

Zo kunnen eerdere gegevens of vermoedens bevestigd worden, stichtingsdata worden zekergesteld, rustaltaren worden gekoppeld aan kruisen of kapellen en zo voort. Een enkele keer kan de reden van stichting van een kruis worden achterhaald. Zo vond ik, dat een inmiddels al lang weer verdwenen kruis in Leunen werd opgericht, toen iemand die last had van epilepsie een val van de huistrap in 1856 niet overleefde. In de registers van de burgerlijke stand zijn de aanvullende gegevens van overlijdensakten en volkstellinglijsten op te zoeken.

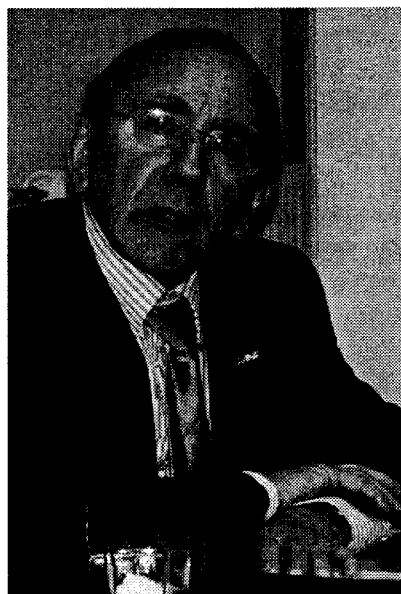
Een gemeentearchief kan ook het nodige opleveren via de bouwvergunningen en de raadsverslagen. In Venray vond ik zo vijf keer een begin van een kruis of kapel, van 1873 tot 1956, soms compleet met bouwtekeningen.

Tenslotte kan het zeer de moeite lonen te zoeken in het kerkarchief. Vaak is het zo, dat de parochie het onderhoud of de reparaties betaalde. Rekeningen en kwitanties horen van oudsher tot de best bewaarde delen van archieven. De opbrengsten van de offerblokken, de reparatie van een gebroken arm of het herstel van de schade na de Tweede Wereldoorlog zijn geregeld terug te vinden, al dan niet met vermeldingen van gratis uitgevoerd werk.

Tot ongeveer 1900 waren veel kerkbesturen de voorlopers van de Boerenleenbank. De administratie daarvan levert bij de onderpanden soms treffers op. Een akkerland gelegen bij het kapelleke van Sint Anna in Venray wordt bijvoorbeeld vermeld in het kapelarchief van Oostrum, als onderpand in 1834. Het bevestigt de vroege neo-gotische status van het gebouwtje. Een andere keer meer.

In de tussentijd wil ik u oproepen te reageren. Hebt u ook dergelijke vondsten gedaan? En vooral: hebt u soortgelijke tips waar anderen hun voordeel mee kunnen doen? Wij horen het graag, in de eerste plaats om die door te geven.

Koos Swinkels

Sjo Ramakers

nam afscheid van de stichting

Na een staat van dienst van 40 jaren nam Sjo Ramakers op 14 maart afscheid als bestuurslid van de Stichting Kruisen en Kapellen in Limburg. Een zeer bijzonder moment; waar maak je tegenwoordig nog mee, dat iemand een half mensenleven lang zich inzet voor dit goede doel?

In 1966 – Sjo Ramakers was net in dienst gekomen bij het bisdom Roermond – kwam hij vanuit zijn functie bij de afdeling Bouwzaken en Cultuur bij de groep. Hij heeft de ups en downs van toen meegemaakt, de opleving in 1971 en de grote gang opwaarts van de laatste 10 jaren. Lange tijd was hij de penningmeester, en raadgever vanuit zijn vakgebied. In 2005 werd hij voor al zijn verdiensten op historisch en cultureel gebied benoemd tot ridder in de Orde van Oranje-Nassau. Dat de stichting deze verdienstelijke man niet graag haar geleederen zag verlaten, moge duidelijk zijn. We zijn blij voor hetgeen hij voor ons gedaan heeft, en hopen dat historisch Roermond nog lang op hem mag steunen.

Koos Swinkels

Pas verschenen

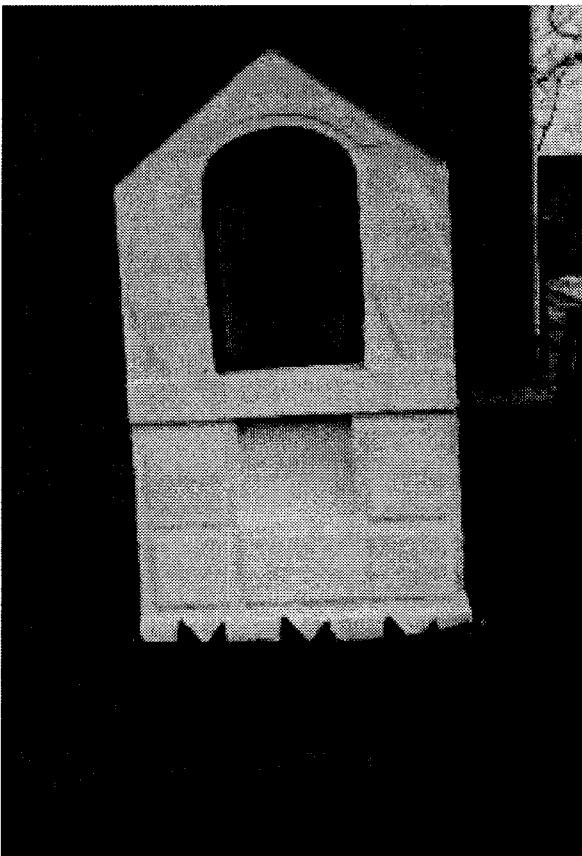
- Lees- én reistips -

Wandelroutes langs kruisen en kapellen in Kerkrade

De gemeente Kerkrade heeft onlangs een vijftal wandelroutes uitgegeven langs de belangrijkste kruisen en kapellen op het grondgebied van dit voormalige mijnstadje. De eenvoudig en handzaam vormgegeven folders bevatten heldere routebeschrijvingen en beknopte achtergrondinformatie over een indrukwekkende aantal religieuze monumentjes.

Voor nadere achtergrondinformatie wordt de wandelaar, die meer wil weten, verwezen naar de artikelenreeks 'Wandelroute langs kruisen en kapellen in de gemeente Kerkrade' van de hand van H. van Goor en J. Pelzer (Kerkrade Onderweg, een uitgave van de Historische Kring Kerkrade). De uitgaven van Kerkrade Onderweg zijn nog te verkrijgen bij de plaatselijke boekhandel en het gemeentearchief van Kerkrade.

De 'Wandelroutes langs kruisen en kapellen in de gemeente Kerkrade' zijn (gratis) verkrijgbaar in de hal van het Stads-kantoor (het nieuwe gemeentehuis) van Kerkrade.

Mariakapel, Lichtenbergstraat - Kerkrade

Klooster Wittem een fenomeen

(inclusief acht wandelingroutes van en naar Wittem)

Op 11 december 2004 was het een eeuw geleden dat de Italiaanse broeder-redemptorist Gerardus Majella heilig werd verklaard en op 16 oktober 2005 werd zijn tweehonderdvijftigste sterfdag herdacht.

Redenen voor Henk Erinkveld, Jelle Wind (e.a.) om een bijzonder toegankelijk boekwerkje te schrijven over Wittem en de heilige Gerardus.

De auteurs beschrijven in deze rijk geïllustreerde uitgave de geschiedenis van dit populaire pelgrimsoord, de betekenis van de heilige Gerardus en de groei van Wittem tot een inmiddels internationaal bekende trekpleister.

Voor hun studie van het rijke verleden van Wittem hebben zij dankbaar gebruik gemaakt van eerdere publicaties (waaronder 'Historisch repertorium met betrekking tot Wittem als Bedevaartsoord' en 'Pastoraat en Bedevaart' van de hand van dr. Hans Evers alsmede '150 jaar Redemptoristen in Wittem' van Leo Pierey).

Klooster Wittem een fenomeen' bevat – als toegift – een handig uitneembare wandelgids met prachtige wandelroutes, grotendeels door de vrije natuur. In de gids zijn acht wandelingen van en naar Wittem opgenomen. De uitgestippelde routes zijn tussen de twaalf en achttien kilometer en gaan van vier verschillende plaatsen naar Wittem en via een andere route weer terug (van Welten / Heerlen naar Wittem, 14 km; van Wittem naar Welten / Heerlen, 15 km; van Houthem / St. Gerlach naar Wittem, 18 km; van Wittem naar Houthem / St. Gerlach, 18 km; van Vaals naar Wittem, 12 km; van Wittem naar Vaals, 12 km; van Noorbeek naar Wittem, 12 km en van Wittem naar Noorbeek, 14 km).

De startplaatsen zijn per openbaar vervoer goed bereikbaar; dus de wandelingen zijn ook geschikt voor een enkele reis.

'Klooster Wittem een fenomeen' is een uitgave van Klooster Wittem en van het Mooi Limburgs Boekenfonds van de Mediagroep Limburg (ISBN 90-8596-001-0).

'Acht wandelingen van en naar Wittem' is een uitgave van de stichting Pelgrimswegen & Voetpaden.

Wiel Oehlen

BIBLIOTHEEK

van Stichting Kruisen en Kapellen in Limburg

De bibliotheek van de Stichting Kruisen en Kapellen in Limburg is in feite spontaan ontstaan door incidentele aankoop en belangeloze toezending van publikaties over kruisen en kapellen door lokale en regionale werkgroepen/stichtingen.

De eerste grote uitbreiding was een gevolg van de schenking van wijlen vicaris Mgr. L. Meertens, oud-voorzitter van de stichting, van een deel van zijn privé-bibliotheek. Zijn schenking betrof vooral boeken op het gebied van de geschiedenis van Limburgse plaatsen en Limburgse geschiedenis in het algemeen en van het bisdom. Onlangs schonk onze erevoorzitter, Dr. Godfried Egelie scj, ons dat deel van zijn privé-bibliotheek dat speciaal betrekking had op kruisen, kapellen, beelden en aanverwante zaken. Hieronder bevinden zich ook veel boeken over kruisen en kapellen in België, Duitsland, Oostenrijk, Frankrijk enz. Deze schenking betekent een bijzonder waardevolle aanwinst en is zeker van belang voor degenen, die studie maken van het onderhavige thema.

De bibliotheek heeft thans een omvang van ongeveer vier strekkende meter en is na afspraak met ondergetekende te raadplegen op het kantooradres van de stichting aan de Swalmerstraat 100 te Roermond.

De bibliotheek is ingedeeld in de volgende rubrieken:

♦ **Limburg op plaatsnaam.**

Bevat werken over lokale geschiedenis en specifiek over kruisen, kapellen en beelden. Het betreft thans 68 plaatsen.

♦ **Kruisen en kapellen in Limburg algemeen.**

Betreft algemene artikelen over het onderwerp.

♦ **Limburg, devoties en volksreligie**

♦ **Limburg, jaarboeken en tijdschriften**

Hierin diverse artikelen over kruisen, kapellen en beelden

♦ **Geschiedenis van Limburg algemeen en van het bisdom Roermond**

♦ **Nederland**

Kruisen, kapellen en devoties, enz.

♦ **België**

Kruisen, kapellen, bedevaartplaatsen, processies enz.

♦ **Overige landen**

Veel werken over kruisen en kapellen in Duitsland, Oostenrijk, Zwitserland, Frankrijk enz., waaronder veel werk van bekende specialisten.

De complete catalogus met titels kunt u raadplegen op onze website: www.kruisenenkapellenlimburg.nl

Voor bezoek aan de bibliotheek kunt u contact opnemen met de archivaris H. Knoors.

Privé: 0475 - 33 25 74

Vacature Helden-Horst

De stichting streeft de laatste jaren naar een evenredige spreiding van haar leden over de hele provincie. Om haar koepelfunctie recht te kunnen doen, heeft elk lid buiten zijn directe bestuurswerk twee dekenaten als regio onder zijn hoede om de contacten met het veld te onderhouden. Met het vertrek van Jan Holthuis uit Horst 'na 30 jaar trouwe dienst' is de plaats vacant gekomen in de dekenaten Helden en Horst. De functie biedt aangenaam en afwisselend vrijwilligerswerk om het goede doel – behoud van de kruisen en kapellen in Limburg – na te streven.

Woont u in een van deze dekenaten en wilt u zich inspannen voor dit religieuze erfgoed, al of niet vanuit een plaatselijke organisatie? Dan is de stichting naar u op zoek. Het bestuur roept belangstellenden van harte op om zich te melden bij het secretariaat voor verdere inlichtingen over inhoud van de functie, tijdsbesteding en dergelijke.

Koos Swinkels, voorzitter

